GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 34281
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34281

הוראות לנבחן

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון – (2×7) – 14 נקודות

פרק שני – (2×10) + (1×14) – 34 נקודות

פרק שלישי – (2×13) – 26 נקודות

פרק רביעי – (2×13) – 26 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון (14 נקודות)

שאלה 1

א. חופש התנועה (נגזרת של הזכות לחירות). הצגה: זכותו של כל אדם לנוע כרצונו ובאופן חופשי ממקום למקום / להימצא בכל מקום / לצאת מן המדינה ולהיכנס אליה. ציטוט: "לדבריה תוכנית זו חשובה משום שהיא תאפשר גם לאנשים שאין ברשותם רכב פרטי להגיע למקומות מרוחקים ממקום מגוריהם בימי שבת וחג ולא רק בימי חול, ובכך הם יוכלו לממש את זכויות היסוד שלהם." קישור: התחבורה הציבורית בשבת תאפשר לאנשים בלי רכב לנוע באופן חופשי ממקום למקום גם בשבת ובחג.

ב. חוק שעות עבודה ומנוחה. הצגה: מגדיר שעות וימי עבודה ומנוחה במשק; ליהודים השבת היא יום השבתון השבועי, ולמי שאינם יהודים שישי, שבת או ראשון, לפי המקובל עליהם; אסור להעסיק עובד ביום המנוחה על פי דתו / השבתת רוב חיי המסחר והתעשייה בשבת. ציטוט: "היא טענה שאומנם היא מבינה את הצורך בכך, אבל יישום התוכנית עלול לאלץ נהגים יהודים לעבוד בימי שבת וחג שלא כחוק ובניגוד לרצונם." קישור: החוק אוסר להעסיק עובד יהודי בשבת, יום המנוחה שלו, ולכן העסקת נהגים יהודים בשבת תהיה "שלא כחוק".

שאלה 2

א. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. הצגה: נחקק ב־1992 כדי להגן על כבוד האדם וחירותו ולעגן את ערכי המדינה כיהודית ודמוקרטית; הזכויות: חיים, גוף וכבוד; קניין; חירות אישית; יציאה מישראל וכניסה אליה; פרטיות; פסקת ההגבלה (חוק ההולם את ערכי המדינה, לתכלית ראויה, במידה שאינה עולה על הנדרש). ציטוט: "רבים התלוננו על המצב וטענו שהם מרגישים עוגמת נפש והשפלה. היעדר ההנגשה פוגע בזכויות שעוגנו באחד מחוקי היסוד." קישור: ההשפלה היא פגיעה בכבוד; הטיפוס המסוכן – פגיעה בגוף.

ב. מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי. הצגה: ביקורת שמקיימים גופים, ארגונים או אזרחים (הפגנות, עצומות, פניות, כתיבה בתקשורת ועוד); ביוזמתם, ללא הסמכה חוקית; כדי להגביל את השלטון ולפקח עליו, להפעיל לחץ על קובעי המדיניות כדי לשנות מדיניות. ציטוט: "ארגון "בצלמו", שהקימו אזרחים כדי להגן על זכויות אדם ולהיאבק באפליה בחברה הישראלית, פנה אל שר הדתות, האחראי למקומות הקדושים, ודרש שיפעל בהקדם להנגשה של מקומות אלה לטובת כלל אזרחי ישראל." קישור: ארגון שהקימו אזרחים ביוזמתם, בלי הסמכה בחוק, מפעיל לחץ על השר כדי שישנה את המדיניות.

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 3–7

שאלה 3

שניים מאלה, כל אחד מוסבר: הכרזת העצמאות – שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין, וחופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות / קריאה לבני העם הערבי לשמור על השלום וליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה; מעמד מיוחד לשפה הערבית (שטרות, שלטים, פרסומים רשמיים); מעמד אישי לפי הדין הדתי של כל עדה ובבתי הדין הדתיים שלה; מערכות חינוך נפרדות במימון המדינה בשפתם ובהתאם לתרבותם; הכרה בימי החג של כל הדתות כימי מנוחה; שמירה על המקומות הקדושים לבני כל הדתות.

שאלה 4

הזכות לקניין: זכותו של אדם לרכוש רכוש (חומרי או רוחני), להחזיק בו ולעשות בו כרצונו – להשתמש בו, למכור, להשכיר, להוריש או לתת במתנה; המדינה לא תפגע בקניינו של אדם ותגן עליו מפני פגיעה בידי אחרים (מעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). או הזכות להליך הוגן: זכותו של אדם שבעת הליך משפטי (חקירה, מעצר, משפט) תינתן לו הגנה מפני פגיעה בזכויותיו מעבר לנדרש; אמצעים: חזקת החפות, אין עונש בלא חוק, אין חיפוש בלא צו, זכות לייצוג משפטי, שופטים בלתי תלויים, זכות לדעת במה מואשמים ולראות את הראיות, זכות ערעור, משפט פומבי.

שאלה 5

חקיקת משנה: חקיקה של הרשות המבצעת (ממשלה, שרים, רשויות מקומיות); בצווים, תקנות וחוקי עזר עירוניים; כדי לאפשר את ביצוע החוק ולקדם את מטרותיו, באמצעות פירוט העקרונות שנקבעו בחקיקה הראשית; כפופה לחקיקה הראשית ואסור שתסתור אותה. או קביעת מדיניות ויישומה: הממשלה מקבלת החלטות ומתווה קווי פעולה, ומוציאה את ההחלטות לפועל (באמצעות משרדי הממשלה), בתחומים שונים בענייני פנים וחוץ (חינוך, בריאות, רווחה, ביטחון ועוד).

שאלה 6

מדינת ישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי, המממשת את זכותו להגדרה עצמית; הלאום מוגדר על בסיס אתני־תרבותי (מוצא, היסטוריה, תרבות, דת) – ההשתייכות ללאום אינה חופפת לאזרחות; אופייה היהודי בא לידי ביטוי בסמלים, בשפה, בלוח השנה, בחוק השבות ובזיקה ליהודי התפוצות, ויש לשמור על רוב יהודי; המדינה דמוקרטית – שוויון זכויות אזרחי מלא לכל אזרחיה, ובהם בני המיעוטים, שזכאים גם לזכויות קבוצתיות־תרבותיות (שפה, דת, חינוך, תרבות), אך המדינה אינה מדינת הלאום שלהם.

שאלה 7

שניים מאלה (כל הבדל לפי קריטריון): הרכב – במליאה כל 120 חברי הכנסת, ואילו בוועדה מספר מצומצם של חברי כנסת מסיעות שונות, בדרך כלל לפי יחסי הכוחות בין הסיעות; אופי העבודה – במליאה דיונים כלליים והכרעות רשמיות (הצבעות על הצעות חוק בכל הקריאות, הצבעות אמון ואי־אמון), ואילו בוועדות עבודה מקצועית ומפורטת: הכנת הצעות חוק לקריאה שנייה ושלישית, סעיף אחר סעיף; תחום – המליאה עוסקת בכל הנושאים, ואילו כל ועדה מתמחה בתחום מסוים (כספים, חוץ וביטחון, חינוך ועוד); כלים – בוועדות מזמנים מומחים, שרים, פקידים ונציגי ציבור, ומפקחים לעומק על משרדי הממשלה שבתחומן, ואילו במליאה הפיקוח נעשה בכלים כלליים כמו שאילתות והצעות לסדר היום.

פרק שני (34 נקודות) – שאלות 8–12

שאלה 8

- שניים מאלה: מאמינים בעיקרי האמונה של הדת היהודית ומקפידים על שמירת מצוות; לימוד תורה ערך עליון (העדפה של לימוד תורה על פני שירות צבאי); נמנעים משימוש בבתי דין כלליים ויש להם בתי דין משלהם; נשמעים למרות רבניהם בכל תחומי החיים; שואפים להתנהלות המדינה על פי ההלכה; מורכבים מתתי־קבוצות (חסידים, ליטאים, ספרדים); מגמה של התבדלות במגורים והסתגרות; מערכת חינוך נפרדת המדגישה לימודי קודש; חלק מהקבוצות אינן ציוניות; הקפדה על לבוש המבטא השתייכות לקבוצה.

- הסדר שהושג ערב הקמת המדינה (יסודו במכתב ששלחה הנהלת הסוכנות היהודית לאגודת ישראל ב־1947); בין דתיים לחילונים; להסדרת מחלוקות בענייני דת ומדינה, כדי למנוע העמקת מחלוקות ולאפשר חיים משותפים; ארבע סוגיות: השבת כיום המנוחה הרשמי (ליהודים), כשרות במוסדות ממלכתיים, נישואין וגירושין של יהודים לפי ההלכה, אוטונומיה לזרם החינוך החרדי.

- למשל: הסדר הסטטוס קוו מבטיח אוטונומיה לחינוך החרדי, וכך מאפשר את קיומה של מערכת חינוך חרדית נפרדת המדגישה לימודי קודש (ואת ההסתגרות כלפי החברה הכללית).

שאלה 9

- זכותו של הפרט לדרוש ולקבל מידע מרשויות השלטון; חובת המדינה לספק לפרט מידע המצוי ברשותה (גם על התנהלות המדינה ופעולות השלטון), כדי שיוכל לגבש את עמדותיו, לבקר את השלטון ולפקח עליו, לתמוך במעשיו או להתנגד להם.

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- העם הריבון בוחר נציגים שיפעלו בשמו ולמענו; חובת המדינה לספק מידע על פעולות השלטון מאפשרת לאזרחים לדעת כיצד נציגיהם פועלים, לבחור בבחירות באופן מושכל ולבקר את השלטון בין בחירות – וכך לממש בפועל את ריבונותם.

שאלה 10

- קואליציה – שותפות בין הסיעה שקיבלה את תפקיד הרכבת הממשלה ובין סיעות אחרות, לשם השגת רוב בכנסת, על בסיס הסכמים קואליציוניים; קואליציה רחבה – קואליציה שבה שותפות סיעות רבות, והיא נשענת על רוב גדול בכנסת, גדול בהרבה מרוב של 61 חברי כנסת; היא מייצגת חלק גדול מן הבוחרים ומחזקת את יציבות הממשלה (פרישה של סיעה אחת אינה מפילה אותה); לעיתים שותפות בה סיעות שעמדותיהן שונות זו מזו.

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- הממשלה נשענת על רוב חברי הכנסת – נציגי העם שנבחרו בבחירות; בקואליציה רחבה שותפות סיעות רבות המייצגות חלק גדול מן הבוחרים, ולכן הממשלה מבטאת את רצונם של חלקים רבים בעם הריבון ופועלת בשמם.

שאלה 11

- ועדה הממונה על ידי שר הפנים, מאנשי מקצוע שלא נבחרו בבחירות; מתמנה במקום הגופים הנבחרים כשהרשות המקומית אינה מתפקדת כנדרש (כשלים בניהול, אין לראש הרשות רוב במועצה, גירעונות כספיים גדולים, תקציב לא אושר במועד הקבוע בחוק, תוכנית הבראה נכשלה, מות ראש הרשות).

- כלל האזרחים הם הריבון / מקור הסמכות של השלטון; האזרחים בוחרים שלטון של נציגים (שלטון נבחר, לזמן קצוב המוגדר בחוק) כדי שיפעל בשמם ולמענם.

- לפי שלטון העם, התושבים בוחרים נציגים (ראש רשות ומועצה) שיפעלו בשמם ולמענם; הוועדה הקרואה מורכבת מאנשי מקצוע שמינה שר הפנים ולא נבחרו על ידי התושבים, והיא מחליפה את הנציגים הנבחרים – ולכן התושבים אינם מנוהלים בידי נציגים שבחרו, ואינם יכולים להחליף אותם בבחירות.

שאלה 12

- שניים מאלה: יועץ משפטי לממשלה ולמשרדי הממשלה – חוות דעתו המשפטית מחייבת את הרשות המבצעת; מייצג את המדינה בבתי המשפט (גם בבג"ץ); עומד בראש התביעה הכללית – קובע את מדיניות התביעה ומחליט על העמדה לדין (למשל הגשת כתב אישום נגד חבר כנסת טעונה את אישורו); שומר על שלטון החוק – בודק את חוקיות פעולות הממשלה והצעות החוק שלה ("שומר סף").

- שלושה רכיבים: עוצמת השלטון (אמצעים כלכליים, אנושיים, מקורות מידע, מנגנוני אכיפה); סכנת ניצול לרעה של הכוח ופגיעה בזכויות האדם והאזרח או בזכויות קבוצות; לכן הפרדת רשויות ואמצעים מוסדיים (פורמליים) ולא מוסדיים (בלתי פורמליים) למניעת עריצות השלטון.

- היועץ המשפטי לממשלה הוא אמצעי מוסדי (פורמלי) להגבלת השלטון: חוות דעתו המשפטית מחייבת את הממשלה, והוא בודק את חוקיות פעולותיה ומונע פעולות שאינן חוקיות – וכך מונע ניצול לרעה של עוצמת השלטון ופגיעה בזכויות האזרחים.

פרק שלישי (26 נקודות)

שאלה 13

הצגה: נכונות לקבל את זכותו של האחר להחזיק בדעות, באמונות ובאורח חיים שונים משלנו ולפעול לפיהם, גם כשהם מנוגדים לדעותינו, אינם נעימים לנו ואף מכעיסים אותנו; הסובלנות היא איפוק – הימנעות מפגיעה באחר ובזכותו להביע את דעתו; אין פירושה ויתור על עמדותינו; יש לה גבולות (אין לסבול אלימות והסתה). ציטוט: "באחד המשחקים הוכו אוהדים של אחת הקבוצות רק משום שהם עודדו שחקן זר ממוצא מוסלמי שמשחק בקבוצה." / "בזמן האחרון מגרשי הכדורגל הם זירת התרחשות של אירועים חמורים שבהם מעורבים אוהדים המתנגדים לשילובם של שחקנים ממוצא מוסלמי." קישור: במקום איפוק – אלימות כלפי מי שמעודד שחקן ממוצא שונה; אין נכונות לקבל את זכות האחר לנהוג אחרת.

שאלה 14

הצגה: כל שר אחראי כלפי הכנסת, הממשלה והאזרחים; לנושאים שבתחום משרדו ולפעולות סגל עובדיו, גם אם נעשו שלא בידיעתו; עליו לדווח לכנסת על פעולות משרדו, להשיב על שאילתות ועל הצעות לסדר היום ולתקן ליקויים. ציטוט: "לדעתי יש לדרוש משר התרבות והספורט, שהוא הממונה על הספורט בישראל, שירים את הכפפה ויפעל לשינוי המצב, כי עליו מוטלת החובה למנוע תופעות כאלה." קישור: הספורט הוא בתחום משרדו של השר, ולכן הוא אחראי לבעיה וחייב לפעול לתיקון הליקוי.

שאלה 15

הצגה: עבירה על החוק שיכול לבצע כל אדם; המניע הוא אינטרס אישי (רווח, תאווה, נקמה, יצרים); מפר החוק אינו מוכן לשאת בתוצאות מעשיו; החברה מתייחסת אליה בשלילה, משום שהיא מסכנת את הסדר הציבורי ואת שלום הציבור. ציטוט: "לא ראוי לקיים אירועי ספורט באווירה שבה אוהדים נוקטים מעשי בריונות המנוגדים לכללים: פולשים למגרש במהלך המשחק, תוקפים פיזית אוהדים ושחקנים יריבים או משמיעים קריאות גנאי וקללות כלפי שופטים, וכל זאת מתוך שאיפה אישית שלהם לראות את ניצחון קבוצתם." קישור: אוהדים מן השורה (לא נושאי משרה) תוקפים אחרים מתוך שאיפה אישית – אינטרס אישי – ופוגעים בסדר הציבורי.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 16–18

שאלה 16

- הפנייה למדינות השכנות (מדינות ערב השכנות) ועמיהן: מושיטים יד לשלום ולשכנות טובה, וקוראים לשיתוף פעולה ולעזרה הדדית, במאמץ משותף לקידום המזרח התיכון כולו. ציטוט: "ממשלת ישראל חתמה עם ירדן על הסכם לשיתוף פעולה אזורי במאבק במשבר האקלים ובהתחממות העולמית." / "ממשלת ישראל רואה בהסכם זה צעד חשוב לחיזוק היחסים בין שתי המדינות, שיתרום לכל תושבי מדינות האזור במאבק במשבר האקלים."

שאלה 17

– הגישה הכלכלית־חברתית הליברלית (ניאו־ליברלית). הצגה: מדגישה את החירות הכלכלית על פני השוויון החברתי־כלכלי (סוברת שהחירות מקדמת את טובת החברה כולה ובתוכה את החלשים); הפרט אחראי לחייו / לרווחתו; דגש על יוזמה פרטית, יעילות ותחרות, שוק חופשי; מעורבות מינימלית של המדינה בתחום החברתי־כלכלי – הפרטה, קיצוץ תקציבים, צמצום קצבאות, הפחתת מסים. ציטוט: "על פי התוכנית, יופחתו המיסים הנגבים כיום על פירות וירקות המיובאים ממדינות אחרות לישראל." / "תוכנית זו תתרום להגדלת ההיצע של פירות וירקות בישראל, ועל כן היא תתרום להגברת התחרות." קישור: הפחתת מסים וצמצום מעורבות המדינה בשוק, כדי להגביר את התחרות בשוק החופשי.

שאלה 18

– בחירות כלליות: לכל אזרח בגיר זכות לבחור ולהיבחר, בלי הבדל מין, דת, לאום, מעמד או השכלה (בכפוף לתנאים כלליים בחוק, כמו גיל). ציטוט: "בבחירות שנערכו בגרמניה הוצבו קלפיות גם באוויר הפתוח, כדי לאפשר הצבעה לאזרחים שמסיבות רפואיות או אישיות אינם יכולים לעטות מסכה על פניהם." קישור: גם אזרחים שאינם יכולים לעטות מסכה יוכלו לממש את זכותם לבחור – כל האזרחים משתתפים בבחירות.

פרק רביעי (26 נקודות) – שאלות 19–20

שאלה 19

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני מתנגד/ת להצעת החוק שלפיה תוכן שהתפרסם באינטרנט ועלול לסכן את שלומו הנפשי של אדם או כרוך בעבירה פלילית יוסר מן הרשתות החברתיות ומן האינטרנט, אם שופט החליט על כך."

ב. מושגים מקובלים נגד ההצעה: חופש הביטוי, חופש המידע (הזכות לדעת), פלורליזם, הגבלת השלטון (חשש מצנזורה). דוגמה: חופש הביטוי – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים בעד ההצעה: הזכות לחיים ולביטחון (כולל שלום נפשי), הזכות לכבוד והזכות לשם טוב, הזכות לפרטיות, שלטון החוק (מניעת עבירות פליליות ברשת), גבולות חופש הביטוי. דוגמה: הזכות לחיים ולביטחון – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

שאלה 20

א. טענה ברורה במשפט אחד, למשל: "אני תומך/ת בדרישה לחייב את הוועדה למינוי שופטים למנות שופטים מכל המגזרים ומכל הקבוצות בחברה בישראל."

ב. מושגים מקובלים בעד הדרישה: פלורליזם, ייצוגיות, הזכות לשוויון (שוויון הזדמנויות) והעדפה מתקנת, אמון הציבור במערכת המשפט, זכויות קבוצתיות. דוגמה: פלורליזם – הצגה וקישור לסוגיה.

ג. מושגים מקובלים נגד הדרישה: אי־תלות הרשות השופטת (בחירת שופטים לפי שיקולים מקצועיים), שלטון החוק (שופט כפוף רק לחוק), הזכות לשוויון – בחירה על פי כישורים בלבד (בלי העדפה לפי שייכות לקבוצה), ממלכתיות. דוגמה: אי־תלות הרשות השופטת – הצגה וקישור לסוגיה. אין להשתמש במושג זהה או קרוב לזה של סעיף ב.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics